

Молочко Аліна,

студентка 2 курсу Інституту філології
та соціальних комунікацій БДПУ

Науковий керівник: **Г. І. Табакова**, канд. філол. наук, доцент

ЕЛЕМЕНТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ГРИ В РОМАНІ ДЖОНА ФАУЛЗА «КОЛЕКЦІОНЕР»

Література постмодерну в сучасному літературознавстві посідає одне з чільних місць. Менш дослідженим є поняття літературної гри, її специфіки та функціонування у творах. Так, недостатньо вивченою українськими філологами в цьому аспекті залишається творчість відомого англійського романіста Джона Фаулза. Серед тих учених, хто цікавився художньою прозою англійського постмодерніста, К. Гуланян, Т. Заліте, Н. Жлуктенко, С. Павличко, В. Т. Красавченко, О. Козюра, О. Сачик, Ю. Кіндзерська та ін.. Однак цілісного аналізу творчості письменника з погляду ролі в його творах елементу літературної гри поки що немає. Навіть ті наявні статті й праці у вітчизняних журналах і збірниках не дають повної та всебічної картини його творчості, хоча критики одноставно відзначають Дж. Фаулза як "одного з найталановитіших та популярних письменників сучасної Англії" [1, с. 44]. Отже, актуальність нашої роботи підтверджується малодослідженістю зазначеної проблеми.

Метою вивчення є аналіз елементів літературної гри у романі Дж. Фаулза «Колекціонер». Для досягнення поставленої мети використовувалися такі методи дослідження: філологічний, структурний, психобіографічний, історико-генетичний методи, а також системно-функціональний підхід до аналізу літературних явищ.

В англійській літературі критики високо оцінюють Фаулза як "найцікавіший та важливий талант, що з'явився в 60-ті роки" [5]. Наявність ігрового мотиву в його творах помітна одразу ж, адже, як зазначила Н. Жлуктенко, "об'єктивна реальність і сцени-маски дивовижно переплітаються" [2, с.329]. Літературні алюзії, символи, алегорії, цитати, де згадуються імена міфічних героїв або реальних історичних осіб, – це лише частка літературних засобів, що формують дивовижний світ прози письменника.

За Фаулзом, гра – «це система зі своїми правилами та законами, система одвічна й плинна, яка певною мірою становить відповідь людини на нелюдську грайливість всесвітньої лотереї» [3, с.68]. У філософській притчі «Колекціонер» відкривається весь спектр ігрового мистецтва письменника, його вміння komponувати несумісне, примусити повірити в реальність подій, що відбуваються. Цей твір є не лише прикладом бездоганної гри мистецтва, а й мистецтва гри.

Варто зазначити, що письменник дуже часто вдавався до літературної гри: він грав як зі своїми героями, так і з читачем, частіше показував ілюзію замість суті, і лише згодом надав можливість пізнати істину, а інколи – тільки наблизитися до неї. Крім того, він створив своєрідну гру і на лексичному рівні. Навіть назву твору можна було обіграти: колекціонер – слово англійського походження, яке мало в основі два латинські корені –

«поєднувати» і «бути співучасником». В одному зі своїх інтерв'ю Джон Фаулз сказав, що «письменник повинен уміти вводити читачів в оману. Глузувати з них, наводити на хибний слід. Це дуже важлива складова мистецтва романіста... Взагалі роману не було б, якби автор розповів, що сталося в дійсності, і висловив би це простою філософською мовою. Йому необхідно з цього зробити гру. Я називаю це французьким словом «дражнити». Для мене дражнити, спантеличувати читача — досить важливий складник... не скажу, що найважливіший, але все ж таки важливий складник праці романіста» [4, с.6]

Історія психічно хворої людини та її жертви не була новаторським відкриттям Фаулза. У романі літературну гру можна поділити на два різновиди. З одного боку, вона виступає як гра автора зі структурою твору, як предмет зображення. З іншого — лейтмотивом «Колекціонера» є гра в сосунках між персонажами. Клегг, що втілює образ жалюгідного «злого генія», намагається привласнити красу Міранди та вести з нею свою гру. Ще з перших хвилин знайомства героїні з її майбутнім тюремщиком читач відчуває прихований мотив. Чи не тому, що Клегг називає себе ім'ям Фердінанда — відомого шекспірівського персонажу? Одрразу ж виникає асоціація з п'єсою «Буря». Міранда згадує маніяка Калібана. Це є свідомою альянсом «Бурі», майстерним ігровим прийомом Фаулза.

Службовець, не вельми показова, пересічна особистість, вигадує у своїй примітивній підсвідомості гру з Мистецтвом, гру з Мірандою, яка уособлює моральні пошуки людства, а деколи й трагічну долю, що спікатиме кожного митця, незрозумілого для суспільства. Натомість Фредерік Клегг виступає «архетипом жорстокості, замкнутості та зацикленості на власному "Я", на власному анти "Я"» [3, с.68]. Він — класичний приклад «закомплексованої» особистості, затиснутої стереотипами моралі, поведінки, ідейних переконань тощо. Міранда ж, навпаки, тип людини нової моралі, вона втілювала класичний тип «емансипованої» європейської молоді 60-х років з її самовпевненістю та максималізмом. Протистояння між нею та її викрадачем — це протистояння між довершеністю, досконалістю тих, хто своєю геніальністю кидав виклик натовпу, та буденністю, сірістю, нікчемністю, посередністю й іншими атрибутами «приземленого існування» [1, с. 4].

Міранда винесла суворий присуд самій ідеї колекціонування: «Колекціонери — найогидніші істоти на світі... Колекціонування — це антижиття, антимистецтво, анти-усе на світі» [4, с. 46]. Здатність головного героя володіти лише мертвою красою (убиті метелики) підкреслювала його неспроможність відчувати, цінувати і насолоджуватися коротким, неповторним, миттєвим, але «живим» моментом. Отже, замкнений простір дав можливість і героям, і читачеві зрозуміти істинність людських почуттів і перевірити співвіднесеність життя і мистецтва.

Таким чином, усвідомивши свою невагомість та зневагу «коханої», Клегг замислює нове, ще більш жорстоке викрадення, жертву якого очікує куди гірша доля. Це і є фіналом гри між красою та жалюгідністю, між світлом дня та мороком склепів. Метелик залишився прибитим до колекційної фанерки — це і є посмертна помста Клегга Міранді.

Отже, у романі «Колекціонер» Джон Фаулз порушує питання про

непримиренну, одвічну гру прекрасного з гидким у контексті одного цілого – суспільства; про значення краси в сучасному її розумінні. Роман свідомо насичений автором міфологічним та ігровим підтекстом, цей твір постає новим видом роману, де мотив гри нерідко взаємодіє з темою істинності буття. Також слід зазначити, що Фаулз-постмодерніст використовує міфологічний ігровий підтекст, а також грається з жанрами, поєднуючи ознаки казки, детективу, притчі, есе й роману.

ЛІТЕРАТУРА

1. Исаакян Е. Ц. Средства актуализации концептуальной метафоры в творчестве Дж. Фаулза [Текст] : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.07 / Исаакян Егине Цолаковна ; Ереван. гос. ун-т. – Ереван, 2013. – 26 с.
2. Жлуктенко Н. Интеллектуальна проза Джона Фаулза / Жлуктенко Н. // Література Англії ХХ ст. – К., 1993. – с.329 – 336
3. Сачик О. Мистецтво гри: (проза Джона Фаулза) / О. Сачик // Слово і час. – 1997. – №8. – С.68 – 69
4. Фаулз Д. Коллекционер [Текст] : роман / Д. Фаулз ; пер.с англ. И. Бессмертная. – М. : Вагриус, 1996. – 320 с.
5. Rogalińska M. Verbal Struggle for Power in "The Collector" by John Fowles [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://przegladdziennikarski.pl/analysis-of-the-collector-by-john-fowles/>

Наволокіна Лариса,

студентка 4 курсу факультету філології
та соціальних комунікацій.

Наук. керівник: **І. Е. Співак**, к. філол. н., доцент (БДПУ)

РОМАН ДЖ. ОРВЕЛЛА «1984» ЯК ЛІТЕРАТУРНА МОДЕЛЬ ТОТАЛІТАРНОГО СУСПІЛЬСТВА

Роман Джорджа Орвелла «1984» – це твір-попередження, фантастичний роман з елементами сатири, який вважається одним із найвідоміших у жанрі антиутопії. Завдяки твору англійського письменника антиутопія як жанр набула певної канонічності.

Виданий у далекому 1949 роман було включено газетою «The Times» у 2009 році до списку 60-ти найкращих книг, опублікованих за останні шістьдесят років, а журнал «Newsweek» поставив роман на друге місце в списку ста найкращих книг всіх часів і народів.

Назва роману і навіть ім'я автора вживаються для позначення суспільного устрою, що нагадує описаний у творі тоталітарний режим.

Жанр антиутопії був і залишається предметом численних літературних студій як українських (О. Ніколенко, Г. Баран, Т. Духовний, Г. Сиваченко), так і зарубіжних (Б. Ланін, М. Липовецький, М. Золотоносов, Е. Коломійцева, Ц. Тодоров, І. Тарталья (I. Tartaglia), Г. Морсон (G. Morson), А. Петруччані (A. Petrucciani), А.Л. Мортон (A. L. Morton)) вчених. У науковій літературі вивчаються причини виникнення антиутопії, досліджується генеза, особливості конфлікту, прогностичні аспекти філософсько-